

СИСТЕМА НАССР – ІМПЕРАТИВНА НОРМА ЧИ ВИМОГА РИНКОВОГО СЬОГОДЕННЯ ?

©Н. Сусол, 2017

Львівський інститут економіки і туризму, Львів, Україна

Важливим кроком у реформуванні системи контролю безпечності харчових продуктів в Україні є розробка та впровадження надійної системи простежуваності „від лану до столу” за міжнародними стандартами на харчове виробництво [1]. Реалізація моделі європейської системи безпечності та якості харчових продуктів визначає обов’язкове застосування принципів системи НАССР, покладає відповідальність за безпечність продукції на виробників. Це потребує відповідної спроможності кожного оператора ринку адекватно аналізувати ризики і мати достатньо досвіду та знань щодо впровадження системи контролю безпечності харчових продуктів.

Модель управління якістю і безпечністю харчових продуктів за принципами НАССР у розвинутих країнах (США, Канаді, Європі, Індії, Австралії, Бразилії, Таїланді, інші.) має більш ніж 40-річний досвід її використання, що підтвердив її ефективність та надійність.

Обов’язковість запровадження систем управління безпечністю харчових продуктів за принципами НАССР визначено законом України, де встановлено етапи перехідного періоду, які передбачають [2]:

- 1) застосування програм передумов системи НАССР – всі потужності (20.09. 2016р);
- 2) застосування процедур заснованих на принципах системи НАССР в підприємствах, які провадять діяльність з харчовими продуктами у складі яких є необроблені інгредієнти тваринного походження (окрім малих потужностей) (20.09. 2017р);
- 3) застосування процедур заснованих на принципах системи НАССР в підприємствах, які провадять діяльність з харчовими продуктами у складі яких відсутні необроблені інгредієнти тваринного походження (окрім малих потужностей) (20.09. 2018р);
- 4) застосування процедур заснованих на принципах системи НАССР в малих підприємствах у тому числі й оператори, які постачають харчові продукти кінцевому споживачу, персонал ≤ 10 осіб, площа $\leq 400\text{м}^2$, або не постачають харчові продукти кінцевому споживачу, персонал ≤ 5 осіб. (20.09. 2019р).

Перехідні періоди, дають можливість операторам ринку переорієнтуватись на нові вимоги та, якщо це необхідно, привести виробництво харчових продуктів у відповідність до положень нового Закону. Втім, виникає питання: чи достатньо часу, встановленого на перехідний період, який висуває ряд специфічних, у певній мірі, імперативних вимог? Очевидно, для багатьох підприємств харчової галузі це питання докорінних змін. Для країни це виклик, адже окрім невідповідного законодавства з питань безпечності харчової продукції, підприємства галузі мають значну зношеність або застарілість основних виробничих фондів. За офіційними статистичними даними фізично і морально застаріле обладнання в переробних галузях АПК складає (65–75%), середній термін використання виробничих технологічних ліній досягає 12–15 років, а на окремих підприємствах – 25–30 років [3].

Під час впровадження систем НАССР в підприємствах України виявлено низький рівень виробничої санітарії і гігієни, технологічної дисципліни та недостатню обізнаність персоналу щодо системи НАССР і правил GMP/ GHP, брак практичного досвіду їх використання. В більшості випадків (до 40%) причини випуску неякісної або потенційно небезпечної харчової продукції криються у недбалості або нестачі знань фахівців і робочого персоналу, (до 36%) через недотримання необхідних технологічних параметрів процесу, відсутність регламенту виробництва і достатнього технічного оснащення [4].

Складною є ситуація і в питаннях технічного регулювання та метрологічного забезпечення, що ускладнює контрольні-вимірвальні завдання. Нормування допустимих доз та залишкових кількостей і рівнів вмісту різних контамінантів у харчових продуктах в Україні дещо різниця з нормами ЄС, це створює

проблеми щодо проведення відповідних випробувань харчової продукції для експорту. У структурі більшості державних випробувальних лабораторій бракує сучасного устаткування, вони не відповідають міжнародним стандартам, тому сертифікація на національному рівні або вартує дуже дорого, або взагалі неможлива [5].

Міжнародні зобов'язання України щодо продовольчої безпеки та усвідомлена відповідальність за безпечність продуктів харчування кожного виробника продукції, вимагає контролю всіх ризиків на різних стадіях харчового ланцюга – від вирощування та первинної переробки сировини до реалізації і споживання готової продукції, включаючи оптову та роздрібну торгівлю.

Яким би складним не видавався процес змін, він є неминучим, єдиним шляхом, що дозволяє забезпечити продовольчу безпеку держави, відкриває можливості експорту харчової продукції, забезпечує перспективи розвитку українського харчового ринку в умовах євроінтеграції.

Результатом реформування як державної політики у сфері якості та безпечності продуктів харчування, так і власне підприємств, є зростання обсягів експорту харчових продуктів до ЄС. Однією з найсуттєвіших змін у структурі експорту харчової продукції до ЄС, які відбулись протягом 2013-2016, стало зростання частки переробленої продукції (на противагу сировині і напівфабрикатам), яка сягнула 44% всіх поставок у 2016 році. Ключову роль у цій зміні склав приріст соняшникової олії, а також збільшення поставок продукції тваринництва, зокрема молочної продукції [6]. Це безумовно, свідчить про те що в країні ряд підприємств харчової галузі застосовують процедури засновані на принципах системи НАССР, здійснюють діяльність за вимогами ЄС.

Ринкові вимоги сьогодення мотивують і в певній мірі забезпечують прискорення процесу оновлення і модернізації виробничих фондів харчових підприємств, підвищують дотримання виробниками вимог технологічної дисципліни, виробничої санітарії та гігієни, активізують вивчення міжнародного досвіду розробки і впровадження систем управління безпечністю та якістю харчових продуктів за принципами НАССР.

1. Регламент ЄС №178/2002 – „головний харчовий закон ЄС”. 2. Закону України „Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів” від 22.09.2014 №1602-VII. - 20.09.2015. 3. Гавриляк М., Петелицька М. Проблеми впровадження системи НАССР в Україні та шляхи її вирішення/ Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи: тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції, 28–30 травня 2015 року. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 277 С. 37-38. Любишко Д.С. Проблеми впровадження систем управління безпечністю харчових продуктів/ Формування механізмів управління якістю та підвищення конкурентоспроможності підприємств: VII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція студентів, спірантів та молодих вчених: тези доповідей, Дніпропетровськ, 25 березня 2016р. – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2016. – 280 с. ISBN 978-966-434-364-7. 5. Толоч Г. Шляхи впровадження системи НАССР: українські реалії / Г. Толоч // Продовольча індустрія АПК. - 2015. - № 6. - С. 4-6. 6. Що змінилося в торгівлі з ЄС?// [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.chernihiv-oblast.gov.ua/S_oglyad_statti